

5.1.1.4. Tanári segédletek a téma feldolgozásához

1. melléklet: „Találj valakit” táblázat

Tanulói feladat: Írjátok a táblázatba a 2. feladat kérdéseire a saját véleményeteket, majd keressetek valakit az osztályban (vagy a csoportban), aki ugyanazt a választ gondolta, és vele írássátok alá a táblázatot!

Kérdés	Saját vélemény	Egyetértők aláírása
Hogyan viselkednek a képen a spanyolok?		
Hogyan viselkednek a képen az indiánok?		
A két csoport tevékenysége alapján mi lehetett Kolumbusz útjának két fő célja?		
A művész sosem látott indiánokat, ezért a képzeletére hagyatkozva rajzolta meg őket. Mit akart az ábrázolással hangsúlyozni?		



(A kép forrása helye:
[https://hu.wikipedia.org/wiki/Jakob_Fugger_\(bank%C3%A1r\)#/media/F%C3%A1jl:Fuggerkantor.jpg](https://hu.wikipedia.org/wiki/Jakob_Fugger_(bank%C3%A1r)#/media/F%C3%A1jl:Fuggerkantor.jpg); letöltés dátuma: 2020. július 5.)

2. melléklet: „ablak” módszer



5.1. 2. A nagy földrajzi felfedezések (1. lecke)

Felhasználható óraszám: 2 óra

A lecke legfontosabb ismeretanyaga

Fogalmak: gyarmat, világkereskedelem, Selyemút, ültetvény, levanti kereskedelem, Hanza, távolsági kereskedelem, kora újkor, felfedező, rabszolga, monopólium, aranyéhség, iránytű, karavella, indián, gyarmatosítás, járvány, hittérítés, luxuscikk.

Személyek: Kolumbusz Kristóf, Vasco da Gama, Ferdinánd Magellán, Amerigo Vespucci.

Topográfia: Spanyolország, India, Afrika, Amerika, Azték Birodalom, Inka Birodalom, Venecia, Firenze, Hanza kereskedelmi hálózat, levanti kereskedelmi hálózat, Oszmán Birodalom, Lisszabon.

Kronológia: 1492-től az újkor, 1492: Amerika felfedezése 1498: Vasco da Gama portugál felfedező eljutott Indiába, 1519-1522: először kerülük meg hajókkal a Földet.

Kiemelt fejlesztési terület(ek): tájékozódás időben és térben, szaktárgyi kommunikáció, ismeretszerzés és forráshasználat, történelmi gondolkodás.

kontinenst.^[1] Martin Waldseemüller német térképrajzoló 1507-ben kiadott világtérképén már külön ábrázolta az Újvilágot, annak déli részére pedig az „America” feliratot nyomtatta.” (Forrás: Újvilág; <https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%9Aajvil%C3%A1g>; letöltés dátuma: 2019. szeptember 28.)

➤ **Nevezetek meg olyan növényeket, melyek a földrajzi felfedezések során ismertek Európára!**

Például *paprika, paradicsom, kukorica, kakaóbab, burgonya, dohány, napraforgó.*

➤ **1492 – A Paradicsom meghódítása című filmből láthattok egy részletet. Melyik jelentős történelmi eseményt filmesítették? Ki a történelmi főszereplő? (Ha van lehetőség, be lehet játszani egy részletet a filmből.)**

Kolumbusz hajóútját mutatja be a film. Amerika felfedezését és az indiánokkal való kapcsolatot. A történelmi főszereplő Kolumbusz Kristóf, aki az Indiába vezető utat indult el megkeresni az Atlanti-óceánon át.

5.1.2.1. Bevezető kérdések

➤ **Honnan ered az „újkor” elnevezése?**

„Az újkor azt a történelmi korszakot jelöli, amely a hagyományos európai történelemszemléletben a középkor után következik a Leonardo Bruni által 1442-ben a Historiarum Florentini populi libri XII című sorozatában definíciószerűen megalkotott hármas rendszer alapján.” (Forrás: Újkor; <https://hu.wikipedia.org/wiki/%C3%9Aajkor>; letöltés dátuma: 2019. szeptember 28.)

[A mai történészek a nagy földrajzi felfedezések és/vagy a reformáció kezdetét tekintik korszakhatárnak.]

➤ **Miért nevezik a kukoricát népiesen tengerinek?**

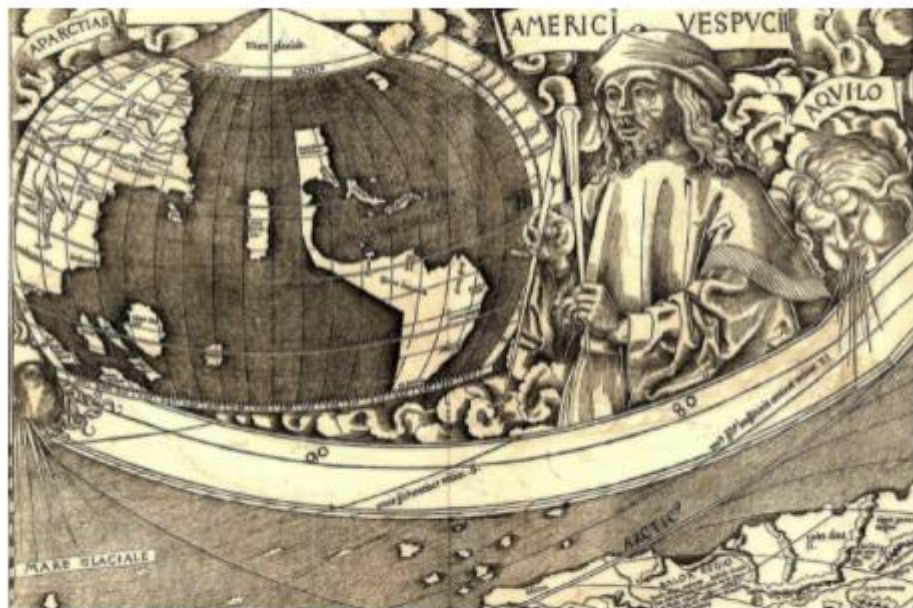
Amerikában őshonos, a földrajzi felfedezések idején kerül Európába. Ez az elnevezés arra utal, hogy a tengeren túlról került Magyarországra.

➤ **Magyarázzátok meg a kép segítségével az ún. „Újvilág” fogalmát! (3. melléklet)**

Az amerikai kontinensre és a környező szigetekre használták ezt a fogalmat. A földrajzi felfedezések során ismerték meg ezt a kontinenset az európaiak. „Amerigo Vespucci térképész 1499-ben a spanyol Alonso de Ojeda vezette expedíció navigátoraként részt vett Kolumbusz Kristóf második útján és az 1507-ben megjelent Négy utazás című beszámolójában „Újvilágnak” (Mundus Novus) nevezte a felfedezett új földrészt. 1507-től kezdve Vespucci keresztnéve után Amerikának kezdték nevezni az új

5.1.2.4. Tanári segédletek a téma feldolgozásához

3. melléklet: Az „Újvilágot” ábrázoló miniatűr térkép mellett Amerigo Vespucci portréja is illusztrálja az 1507-ben megjelent Waldseemüller-térképet



(Forrás: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/58/Americi_Vespucii_1507.jpg; letöltés dátuma: 2019. szeptember 28.)

4. melléklet: javaslatok dramatikus feldolgozásra

1. csoport feladata

Kolumbusz Kristóf vagy. Kasztíliai Izabella, spanyol királyné udvarába mérsz, hogy meggyőzzed arról, hogy támogassa az utazásod Indiába.

2. csoport feladata

Kolumbusz Kristóf vagy. Visszatértél „Indiából”. Kasztíliai Izabella, spanyol királyné udvarába mérsz, hogy beszámoljál az utazásodról.

3. csoport feladata

Kolumbusz Kristóf vagy. Visszatértél „Indiából”, és a családnak mesélsz az élményeidről.

4. csoport feladata

Kolumbusz Kristóf vagy. Visszatértél „Indiából”. Meg akarsz győzni a spanyol nemeseket, hogy támogassák a további hajóutjaidat is.

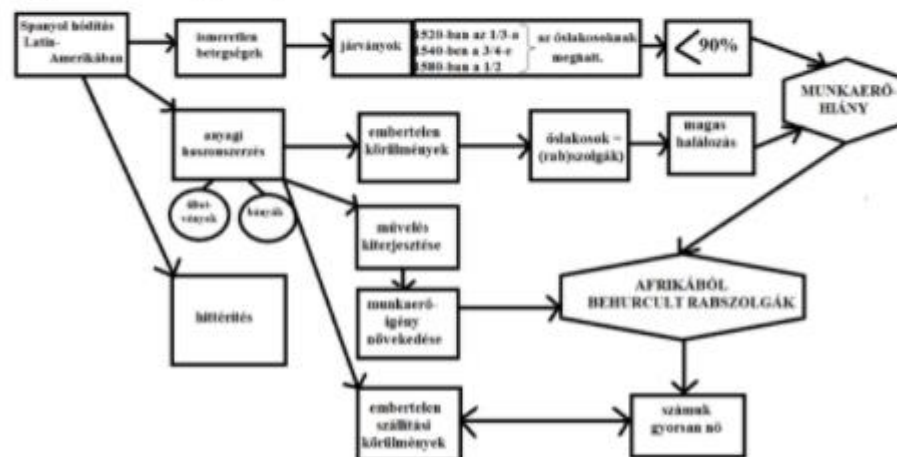
5. melléklet: folyamatábra-készítés

Tanulói feladat: *Készítsetek egy folyamatábrát a spanyol hódítás Latin-Amerika népességére gyakorolt hatásairól a 9-13. és a 20. forrás felhasználásával!*

A folyamatábrában a következő fogalmaknak mindenképpen szerepelni kell:

- hittérítés
- ismeretlen betegségek
- anyagi haszonszerzés
- munkaerő-hiány
- embertelen körülmények
- Afrikából behurcolt rabszolgák

Egy példa a lehetséges megoldásra



6. melléklet: „Mini”- projekt: tablóképzítés vagy digitális bemutató készítése

A feldolgozás helye: az 1. lecke 2. órája.

1. Az elkészítendő táblák tematikája

- A kereskedelmi útvonalak átrendeződése

2. Előkészítés, szervezés

a) Előkészítés

A változat: Ha van megfelelő számú számítógép és projektor, akkor a tanár a gépekre feltölti egy külön mappába az általa összeválogatott képeket. A pedagógus dönti el, hogy a tankönyv illetve digitális tankönyv képi anyaga mellé milyen további képeket választ. Ha olyan képet választunk, mely nem szerepel a tankönyvben, akkor írunk hozzá információkat is (pl. épület neve, funkciója).

B változat: Ha van a teremben projektor, megfelelő számú számítógép/tablet vagy okostelefon, és van internetelérés, akkor a diákok maguk válogatják össze a képanyagot illetve információkat.

C változat: Ha nincs megfelelő számú számítógép és projektor, akkor a tanár az általa összeválogatott képeket kinyomtatja, fénymásolja és /vagy sokszorosítja, annyi példányban, ahány csapat dolgozik majd a feladaton. A pedagógus dönti el, hogy a tankönyv illetve digitális tankönyv képi anyaga mellé milyen további képeket választ. Ha olyan képet választunk, mely nem szerepel a tankönyvben, akkor írunk hozzá információkat is (pl. épület neve, funkciója).

b) Eszközigény

- A változathoz: számítógépek és projektor
- B változathoz: számítógépek/tablet, okostelefon stb., internetelérés és projektor
- C változathoz: üres kartonpapírok, ragasztó, gyurma, ragasztó, filctollak, esetleg borítékok

3. A feladat feldolgozásának a menete

I. Csoportalakítás: 4-6 fős csoportot alakítunk – a létszámtól függően - irányított csoportalakítással. A tanár szóban elmondja, majd papíron (4. pont) is kiadja a feladatot, ismerteti – felírja a táblára - az egyes részfeladatokra rendelkezésre álló időt.	Kb. 2 perc
II. Csoportszerepek kiosztása a csoporton belül Ez speciális szerepeket jelent majd a kooperatív csoportmunka során. A tanár dönti el, hogy mely szerepek legyenek a csoporton belül, bővítheti és szűkítheti is a speciális szerepeket. (Ls. a 4 pontban)	15 perc
III. Csoporton belül a feladatok felosztása	
IV. A táblák elkészítése	
V. A táblák bemutatása illetve kiállítása	Kb. 6-8 perc
VI. Kérdések, vélemények: a csoportok kérdezhetnek egymástól, elmondják, hogy mi a jó, és mi maradt ki a bemutatóból.	Kb. 5 perc
VII. Összegzés, értékelés	Kb. 5 perc

4. A csoportoknak kiadott feladatlap

Tanulói feladat: *Mutassátok be egy táblán, hogy a földrajzi felfedezések hatására, hogyan rendeződtek át a kereskedelmi útvonalak! A feladat megoldásához olvassátok el a tankönyvi lecke vonatkozó forrásait és a hozzájuk kapcsolódó feladatokkal!*

Válasszátok ki az asztalon/számítógépen lévő képek közül azokat, melyeket fel szeretnének használni! (Keressetek az interneten megfelelő képeket!)

Adjátok a táblának találó címet, és írjátok a képekhez is jellemzőket!

A csoport neve:.....

A csoport neve:.....

Rendelkezésre álló időkeret: 15 perc

Feladatok

1. Jelöljétek ki az egyes csoportszerepeket, majd írjátok a táblázatba a nevét!

Csoportszerep	Feladata	Név
Feladatfelelős	Összehangolja a feladatmegoldását. Figyelmezteti a társait, ha eltértek a feladattól.	
Szóvivő	Ismerteti a csoport feladatmegoldását.	
Eszközfelelős	Gondoskodik a munkához szükséges eszközökről.	
Bátorító	Biztatja, dicséri és bátorítja a társait.	
Időfigyelő	Figyeli a rendelkezésre álló időt, jelzi az idő múlását.	
Csendfelelős/csendkapitány	Figyelmezteti a társait, ha túl zajosak.	
Mérleg	Mindenki véleménye szót kapjon.	
Rendező	Szabályok betartására figyel, és arra, hogy rendet tartsanak maguk körül.	

2. Osszátok fel a feladatokat egymás között!

Részfeladat

Felelős

3. Készítsétek el a tablót!

4. Gondoljátok végig, hogy mit mondjon el a szövegírók a bemutatás során! A bemutatásra 1 perc áll rendelkezésre!

7. melléklet: javaslatok dramatikus feldolgozásra

1. csoport feladata

Velencei kereskedők vagytok, akik a Szent Márk téren arról beszélgettek, hogy mi lehet az oka, hogy Indiából nem érkeznek hajók árukkal.

2. csoport feladata

A velencei városi tanács tagjai vagytok. A tanács a keleti kereskedelem visszaesésének okát próbálja kideríteni és megoldást találni a problémára. Mutassátok be ezt a megbeszélést!

3. csoport feladata

Portugál hajósok vagytok, akik a király utasítására azt a feladatot kapjátok, hogy Indiából drága portékát hozzatok Európába eladni. Mutassátok be, hogyan készültek fel és jutottak el a hajósok Indiába.

4. csoport feladata

Portugál hajóskapitányok vagytok, akik Indiából éppen most tértek vissza. A portugál királyhoz mentek, hogy beszámoljatok az utazásotokról.

5. csoport feladata

Egy idős velencei kereskedő vagy, aki az unokájának mesél arról, hogy milyen volt fiatalokkorban a tengeri kereskedelem, és elmagyarázod, hogy miért veszítette el Velence a korábbi szerepét.

5.1.2.5. A tankönyvi forrásokhoz feltett kérdések válaszai

Válaszok a törzsszöveghez mellékelt forrásokhoz feltett kérdésekre

1.

Hogyan jutottak el a távol-keleti luxuscikkek Észak-Európába a középkorban, illetve a 15. században?

A középkorban a Földközi-tengeren át, majd valamelyik szárazföldi úton északra, végül az Északi- vagy Balti-tengeren át.

A szárazföldi utak egy része szó szerint nem volt szárazföldi. Magyarázd meg, miért nem!

A 15. századtól a szárazföld helyett az atlanti útvonalon is kereskedhettek. A „szárazföldi” utak egy része nagy folyókon haladt.

2.

A hajók 20–40 tengerésszel 50–100 tonna árut tudtak szállítani. Miért volt ez hatékonyabb, mint a szárazföldi szállítás?

Szárazföldön szekerekkel sokkal több ember tudott volna csak ennyi árut elszállítani.

Mik lehettek a nehézségei a hosszú tengeri utaknak?

Szűk hely, romlandó élelem, ivóvíz, időjárás viszontagságai.

A négyszögletes vitorlák a gyors haladást, a háromszögletű a jó manőverezést szolgálta. Melyikre mikor és hol volt szükség?

A négyszögletűekre a nyílt tengeren, a háromszögletűre a partok mentén, a kikötőkben.

3.

Mi volt mindhárom felfedező útcélja?

India / a Távol-Kelet / a fűszerek lelőhelyének elérése.

Miért indultak különböző irányokba?

Kolumbusz: a Föld gömb alakját feltételezve indult nyugat felé. Gama a korábbi portugál utazók nyomában, Afrikát megkerülve akarta elérni Indiát. Magellán szintén nyugatra indult, hogy Amerikát megkerülve jusson el a Távol-Keletre.

Milyen előzmények tették lehetővé az egyes utakat?

A reneszánsz során ismertté váltak az antik tudósok eredményei, amelynek következtében új térképeket is készítettek, Portugáliában új hajótípusokat fejlesztettek ki.

4.

Kolumbusz a naplóját megbízóinak, a királyi párnak írta. Mi utazásának legfőbb célja állítása szerint?

A keresztény hit terjesztése.

Miben szépíti meg a felfedezőút körülményeit?

Erős hajóhadról ír, pedig három kicsi hajót kapott csak.

Mit vár és kap cserébe erőfeszítéseierért?

Nemesi címet, admirálsi és alkirályi rangot.

5.

Mit keresett a felfedezett szigeteken Kolumbusz?

Fűszereket és nemesfémeket.

Mennyire tűnik hitelesnek Kolumbusz beszámolója?

Kevésbé, hiszen egyszemű és kutyaorrú emberekről is beszámoltak.

Miért tartotta Kolumbusz olyan fontosnak ezeket a beszámolókat, hogy naplójában sokszor megismételte?

Mert bizonyítani akarta útja sikerét: ha nem is talált aranyat, következő útján biztos megtalálja.

6.